

HRVATSKA

Ustav jamči slobodu vjeroispovijesti, a zakoni i politike pridonose slobodnom javnom očitovanju vjerskih uvjerenja.

Općenito gledano, Vlada je poštivala vjerske slobode u praksi. Tijekom razdoblja pokrivenog ovim izvještajem nisu zabilježene promjene u vezi stanja vjerskih sloboda.

Zabilježeni su sporadični slučajevi vandalizma i prijetnji temeljem vjerske pripadnosti, uvjerenja ili prakse, posebice u ratom pogodenim područjima.

Američka je Vlada s hrvatskom Vladom razmatrala pitanje vjerskih sloboda u okviru opće politike promicanja ljudskih prava.

Dio I. Vjerski demografski podaci

Zemlja pokriva površinu od 21.831 kvadratnih milja i broji oko 4,5 milijuna stanovnika. Približno 85 posto stanovništva su rimokatolici, dok je pravoslavnih kršćana 6 posto (SPC). Skupine koje sačinjavaju manje od 5 posto stanovništva uključuju muslimansku i židovsku te pripadnike ostalih vjeroispovijesti. Vjerska i etnička pripadnost usko su povezane. Pripadnici Srpske pravoslavne crkve, uglavnom srpske nacionalnosti, najvećim dijelom žive u gradovima i na područjima koja graniče s Bosnom i Hercegovinom, Srbijom i Crnom Gorom. Pripadnici ostalih manjinskih vjeroispovijesti uglavnom žive u gradovima. Većina useljenika su rimokatolici, Hrvati iz Bosne i Hercegovine.

Dio II. Stanje vjerskih sloboda

Pravno-politički okvir

Ustav jamči slobodu vjeroispovijesti, a zakoni i politike pridonose slobodnom javnom očitovanju vjerskih uvjerenja.

Ne postoji službena državna vjeroispovijest, no Rimokatolička crkva prima državnu potporu i uživa ostale pogodnosti temeljem konkordata između Vlade i Vatikana. U skladu s navedenim konkordatima te u nastojanju da se detaljnije

definiraju prava i povlastice vjerskih zajednica unutar pravnog okvira, Vlada je potpisala sporazume i sa sljedećih petnaest vjerskih zajednica: Srpskom pravoslavnom crkvom, Islamskom zajednicom u Hrvatskoj, Evangeličkom crkvom, Crkvom reformiranih kršćana, Pentekostalnom crkvom, Savezom pentekostalnih Kristovih crkvi, Kršćanskom adventističkom crkvom, Savezom baptističkih crkava, Crkvom Božjom, Kristovom crkvom, Pokretom reformiranih adventista sedmog dana, Bugarskom pravoslavnom crkvom, Makedonskom pravoslavnom crkvom, Hrvatskom starom katoličkom crkvom i židovskom zajednicom Bet Israel. Koordinacijsko vijeće židovskih zajednica i dalje pregovara o sličnom sporazumu s državom.

Konkordatima i ostalim sporazumima s nekatoličkim vjerskim zajednicama osigurava se financiranje plaća i mirovina svećenika i vjerskih službenika iz državnih mirovinskih i zdravstvenih fondova.

Priznavanje brakova u vjerskom obliku temeljem potpisanih sporazuma ukida potrebu za upisom činjenice braka u matičnom uredu. Konkordatima i sporazumima regulira se i poučavanje vjeronauka u školama i zapošljavanje vojnih kapelana.

Sljedeći vjerski blagdani imaju status državnih blagdana: Sveta tri kralja, Uskrsni ponedjeljak, Tijelovo, Velika Gospa, Svi sveti, Božić, Sv. Stjepan.

Zakonom je propisano da se vjerska zajednica može registrirati ukoliko ima najmanje 500 vjernika te ukoliko je najmanje 5 godina registrirana kao udruga.

Registrirane vjerske zajednice dobivaju status pravne osobe te uživaju porezne i druge olakšice. Vjerske zajednice koje su djelovale u zemlji prije donošenja ovog zakona 2003. nisu morale udovoljiti gore navedenim uvjetima. Ukupno su registrirane 42 vjerske zajednice, dok zahtjevi za registracijom 18 zajednica još uvijek nisu riješeni zbog navodnog nezadovoljavanja uvjeta. Hrvatski helsinški odbor te nekoliko manjih vjerskih skupina koje su prošle postupak registracije, no nisu u mogućnosti potpisati sporazum s državom iznijeli su zamjerke vezane uz kriterije potpisivanja sporazuma, tvrdeći kako vlasti nisu dosljedne u njihovoj primjeni.

Zakonom je načelno uređen pravni status vjerskih zajednica te područja vezana uz državno financiranje, porezne olakšice i vjersko obrazovanje u školama.

O ostalim pitanjima poput mirovina za svećenike, vjerske službe u vojnim snagama, zatvorskim ustanovama i policiji te priznavanja vjerskih brakova svaka vjerska zajednica odvojeno pregovara s Vladom.

Ograničenja vjerskih sloboda

Općenito gledano, Vlada je u praksi poštivala slobodu vjeroispovijesti. Tijekom razdoblja pokrivenog ovim izvještajem nisu zabilježene promjene u vezi stanja slobode vjeroispovijesti.

Dužnosnici Srpske pravoslavne crkve izvjestili su kako su imali pristup bolnicama i zatvorima u svrhu pružanja pastoralne skrbi, no i dalje su se žalili na poteškoće prilikom procjene potrebe dušobrižničke skrbi za pravoslavne vjernike u vojnim i policijskim strukturama.

Stranim državljanima zakonom je ograničen boravak na najviše šest mjeseci, nakon čega moraju šest mjeseci boraviti izvan zemlje. Mnoge su kategorije stranih državljana izuzete od ograničenja boravka na šest mjeseci, no svećenici se isprva nisu nalazili među njima. Sabor je u ožujku 2009. usvojio izmjene i dopune Zakona o strancima, uvrstivši svećenike u povlaštenu kategoriju uz osiguravanje prava na privremeni boravak i povoljnije uvjete obnavljanja dozvole. I SPC i Islamska zajednica su u svibnju 2010. izvjestile kako su zadovoljne primjenom izmjena i dopuna te da su njihovi svećenici mogli nesmetano ispunjavati svoje dužnosti.

Vlada zahtijeva da se u državnim školama osigura vjersko obrazovanje u obliku izborne nastave. Rimokatolički vjeronauk najčešće se nudi kao izborna nastava vjerskog oblika u državnim školama. Ustavni sud je u travnju 2010. odbio je zahtjev za procjenom ustavnosti sporazuma između Vlade i Vatikana o izvođenju nastave vjeronauka u osnovnim i srednjim školama. Sud je ustvrdio kako nije nadležan u navedenom pitanju, budući da nije mogao donijeti odluku na temelju međunarodnih sporazuma. Time je sud odgovorio na tužbu podnesenu 2000. godine, kojom se tvrdi da sporazum krši načela jednakih prava svih građana. U tužbi se tvrdilo kako se za djecu koja ne pohađaju vjeronauk ne organizira nastava etike ili vjeronauka za njihovu vjeroispovijest.

Školama koje su ispunile propisanu kvotu od sedam učenika manjinskih vjeroispovijesti po školi dopušteno je uvođenje odvojene nastave vjeronauka za te učenike. SPC se i dalje žalila da upitnici koji se učenicima dijele pri upisu u školu u nekim školama nisu sadržavali mogućnost pohađanja pravoslavnog vjeronauka.

Dužnosnici Srpske pravoslavne crkve i dalje su izvještavali o tomu da se mnoga djeca školske dobi i njihovi roditelji, osobito u gradovima u kojima vjernici Srpske pravoslavne crkve ne žive u povezanim zajednicama, još uvijek nerado deklariraju kao Srbi pravoslavci kako bi izbjegli izolaciju. No, ipak su i dalje izvještavali o stabilnoj situaciji i povećanju broja učenika koji pohađaju takvu nastavu na područjima s većinskim srpskim stanovništvom ili na područjima gdje se nastava vjeronauka organizira već dulje vrijeme. Poteškoće pri organiziranju nastave pravoslavnog vjeronauka o kojima je Eparhija dalmatinska ranije izvještavala nisu se ponavljali tijekom razdoblja pokrivenog ovim izvještajem.

Islamska zajednica izvjestila je da je određeni broj žena imao problema prilikom izrade osobne iskaznice s fotografijama na kojima imaju rubac na glavi. Lokalnim policijskim vlastima zakonom je omogućeno donošenje vlastitih politika kojima će detaljnije urediti uvjete izdavanja osobnih iskaznica.

Religijska skupina pod imenom Hrvatska pravoslavna zajednica dana 12. ožujka 2010. najavila je zahtjev za upisom u Evidenciju vjerskih zajednica. U Drugom je svjetskom ratu, za vrijeme ustaškog režima, kratko vrijeme djelovala zajednica pod istim imenom. Episkop Fotije, poglavар Srpske pravoslavne eparhije dalmatinske pisao je predsjedniku Josipoviću tražeći zabranu registracije nove zajednice, koju je opisao kao «prijeteću». Predsjednik je odgovorio kako je registracija «poziv na netoleranciju». Vladina Komisija za odnose s vjerskim zajednicama, predvođena ministrom kulture, izjavila je 15. ožujka 2010. da ne podržava rad udruga ili organizacija koje promiču ustašku ideologiju, a time niti registraciju nove udruge.

Mediji su u ožujku 2010. izvjestili kako se od kandidata koji su se natjecali za mjesto u karlovačkoj gradskoj upravi tražilo da izraze svoje mišljenje o mogućnosti izgradnje džamije. Gradski dužnosnici su potvrđili kako su željeli ispitati na koji će način kandidati odgovoriti na «šok pitanja». Šemso Tanković, predsjednik Stranke demokratske akcije Hrvatske komentirao je da u državnoj upravi još uvijek postoje strukture koje iskazuju netolerantnost prema manjinama - u ovom slučaju prema bošnjačkoj manjini

I dalje nije postignut sporazum na državnoj razini niti je usvojena jedinstvena politika u vezi s privremenim sporazumom o održavanju židovskih groblja u Zagrebu. Još uvijek se primjenjuje praksa uklanjanja grobova bez nasljednika nakon 30 godina. Židovska zajednica sklopila je s Gradskim grobljem Zagreb privremeni ugovor, temeljem kojega nije bilo moguće prodavati grobna mjesta niti

ekshumirati tijela. Slični su ugovori bili na snazi i na sjeveru zemlje, u Varaždinu i Čakovcu. U Virovitici su lokalne vlasti osigurale sredstva za obnovu židovskog groblja. Židovska je zajednica također izvjestila da je u zadnjih osam godina na karlovačkom groblju porušeno oko 50 starih grobova, čime je prekršen ugovor sa židovskom zajednicom iz 1990. kojim se grad Karlovac obvezao sačuvati židovska groblja u zamjenu za zemljište na području groblja, koje je bilo u vlasništvu židovske zajednice.

Povrat imovine nacionalizirane ili oduzete tijekom jugoslavenske komunističke vladavine i dalje predstavlja problem. Mnoge vjerske zajednice smatraju povrat imovine prioritetom, te se žale na izostanak napretka. Povrat cjelokupne nacionalizirane ili oduzete imovine uređen je zakonom iz 1996. godine, koji je izmijenjen i dopunjjen 2002. godine.

SPC napominje da je tempo povrata imovine u posljednjih deset godina u najboljem slučaju minimalan. SPC i dalje zahtjeva izmjene zakona iz 1996. godine, koji prema SPC-u otvara mogućnost da Vlada preproda prethodno nacionaliziranu imovinu novim privatnim vlasnicima, čime se otežava povrat.

Dužnosnike SPC-a i dalje posebno zabrinjava izostanak napretka u pogledu povrata nekoliko vrijednih poslovnih i stambenih zgrada u središtu Zagreba, poglavito zgrade Kina Zagreb koja je srušena u studenom 2008. godine, nakon čega je na istom mjestu započeta gradnja trgovačkog centra i parkirališta. U svibnju 2010. godine, nakon dvije i pol godine razmatranja, Ustavni je sud odbacio zahtjev SPC-a za zabranu gradnje na predmetnoj lokaciji prije postizanja sporazuma o povratu između SPC-a i države. SPC je ranije podnijela tužbu pred Europskim sudom za ljudska prava zbog neopravdane dugotrajnosti postupka. Dužnosnici SPC-a žalili su se da dugotrajnost postupka pokazuje pristranost sudova u korist države i investitora, jer je SPC čekala više od desetljeća da sud razmotri njezine podneske, dok je investitor uspio pribaviti sve potrebne dozvole za gradnju u roku od samo tri godine. Pravoslavna crkva u Eparhiji dalmatinskoj također je izvjestila da ne postoji napredak u pogledu povrata njihove glavne tražbine - zgrade pored njihovog sjedišta u Šibeniku u okviru koje djeluju Radio Šibenik i lokalne novine *Šibenski list*.

SPC nastavlja sudske postupke pokrenute 2004. godine protiv vlasnika 40 stanova u Zagrebu koji su bili u vlasništvu SPC-a (a kasnije su nacionalizirani), u svrhu sprječavanja njihove daljnje prodaje. SPC također potražuje zemljište u sjevernom dijelu Zagreba. Nije postignut nikakav napredak u pogledu navedenih potraživanja i povrata imovine koja je pripadala samostanima, poput poljoprivrednog zemljišta i

šuma. Početkom 2008. godine, SPC je otkrila da je država sredinom 90-ih godina prošlog stoljeća navodno pogreškom upisala nekoliko crkvenih zemljišta u zemljišne knjige kao vlastite. SPC je podnijela tužbe, tražeći povrat 10 zemljišta u blizini Koprivnice te u Graberju pokraj Zagreba. Tijekom izvještajnog razdoblja nije postignut napredak u pogledu ovih 10 predmeta.

Nastavljena je obnova određenog broja srpskih pravoslavnih crkava, međutim, napredak je spor. Dana 10. svibnja 2010. godine položen je kamen temeljac za novu Srpsku pravoslavnu gimnaziju u Zagrebu.

Katolička crkva je uspjela vratiti većinu svoje imovine, osim značajne zemljišne površine u južnom dijelu Zagreba, gdje su izgrađena velika stambena naselja, te Isusovačkog samostana u Varaždinu. U zgradama samostana trenutno djeluje Fakultet organizacije i informatike, a povrat se namjerava izvršiti po dovršetku novog sveučilišnog kampusa u gradu. Crkveni dužnosnici navode spremnost Vlade da podmiri sva potraživanja, te napominju da je veći broj zahtjeva za povratom imovine riješen u većini manjih biskupija, dok je postupak povrata u većim biskupijama poput Zagrebačke i Đakovačke, gdje je i broj takvih predmeta veći, i dalje u tijeku. Crkveni dužnosnici navode da je postupak povrata zadovoljavajući, te u okviru mogućnosti Vlade. Katolička crkva i Vlada potpisale su 3. prosinca 2009. godine sporazum prema kojemu je crkva pristala odustati od potraživanja određenih zemljišta u Zagrebu u pogledu kojih ne postoji mogućnost povrata, u zamjenu za zgradu u središtu Bjelovara koja će služiti kao sjedište novoosnovane Bjelovarsko-križevačke biskupije. Država je uplatila dodatnih 1,1 milijuna dolara (5,5 milijuna kuna) razlike u vrijednosti predmetne imovine.

Nekoliko zahtjeva za povrat imovine uloženih od strane Židovske zajednice, a koji uključuju i određen broj zgrada u Zagrebu, i dalje je u postupku rješavanja; Židovska je zajednica uputila prigovor da povrat imovine već godinama stoji na mrtvoj točki. Uz to, prigovorila je i na odluku Ministarstva pravosuđa od ožujka 2010. godine kojom se Zajednici osporava pravo vlasništva nad imovinom koja je prethodno vraćena.

Nakon dvogodišnje odgode zbog administrativnih prepreka, u ožujku 2010. godine u Rijeci je započeta izgradnja treće džamije u zemlji. Predstavnici Zajednice navode da tijekom izvještajnog razdoblja nije postignut napredak u pogledu dodjele grobnih mjesta muslimanima na gradskim grobljima u Rijeci i širem području Istre. Lokalne vlasti u Umagu odgovlačile su postupak izdavanja građevinske dozvole za izgradnju Islamskog centra na čestici dodijeljenoj prije šest godina, navodeći izostanak prostornog plana kao razlog odgode.

Kada je riječ o povratu privatne imovine, pravo na podnošenje zahtjeva za povrat imovine imaju isključivo osobe koje su do bilo državljanstvo do listopada 1996. godine. U pogledu razdoblja obuhvaćenog zakonom, Vladini su dužnosnici izjavili da odluka Ustavnog suda iz 1999. godine omogućuje razmatranje zahtjeva vezanih uz konfiskacije tijekom prethodno isključenog razdoblja Drugog svjetskog rata prema odredbama tog zakona. Prema predmetnom zakonu i povezanim odredbama, osobama koje nisu državljeni Republike Hrvatske, uključujući i one koji su napustili zemlju i ostali bez državljanstva, nije dopušteno podnošenje zahtjeva za povrat imovine. Napor u loženi u izmjenu zakona nisu urodili plodom.

Nisu zabilježeni slučajevi vjerskih zatvorenika ili pritvorenika.

Prisilno preobraćenje

Nema saznanja o slučajevima prisilnog preobraćenja.

Dio III. Stavovi društva u pogledu poštivanja vjerskih sloboda

Zabilježeni su slučajevi sporadičnog nasilja i prijetnji upućenih vjernicima, vjerskim institucijama i dužnosnicima, te nepoštivanja vjerskih simbola svih vjerskih skupina. Vjerska i nacionalna pripadnost vrlo su usko povezane unutar društva, a vjera se tijekom povijesti često koristila za „označavanje“ građana koji nisu hrvatske nacionalnosti i izlaganje istih diskriminaciji.

Nevladine udruge za ljudska prava i vjerski čelnici napominju da su međuetnički i međuvjerski odnosi općenito stabilni, iako pripadnici židovske i srpske pravoslavne zajednice smatraju da se situacija pogoršava.

Dužnosnici SPC-a iz Eparhije dalmatinske izvješćuju o nastavku verbalnog vrijedanja pravoslavnog svećenstva i studenata teoloških škola, posebice na području Knina, te o pojavi uvredljivog grafita na Pravoslavnoj crkvi u Zadru. Kritiziraju i neučinkovitost policije, budući da istrage u većini slučajeva završavaju bezuspješno, a počinitelji se rijetko privedu pravdi.

Dana 24. svibnja 2010. godine, oštećena je fasada pravoslavne Crkve sv. Stefana Dečanskog u Vukovaru, samo nekoliko tjedana nakon dovršetka gradnje crkve i parohijskog doma koju je financirala država. Početkom svibnja 2010. godine, nepoznati su počinitelji u dva navrata provalili u Crkvu sv. Đorđa u Kninu, počinivši materijalnu štetu. Pravoslavni svećenici smatraju da ovakvi incidenti

imaju za cilj zastrašivanje pripadnika srpske manjine kako bi se spriječilo njihovo prakticiranje vjere, te obeshrabrio povratak srpskih izbjeglica u navedeno područje. Dana 17. travnja 2010. godine, osvanuo je profašistički grafit na Crkvi sv. Petra i Pavla u Sinju. U studenom 2009., a potom i 14. veljače 2010. godine, slični su se graffiti pojavili na ulazu u Crkvu sv. Ilike u Zadru. Policija je provela istragu, ali nije pronašla počinitelje niti u jednom od slučajeva.

Antisemitski ispadci bili su rijetki; međutim, bilo je onih s prizvukom antisemitizma. Dana 27. travnja 2010. godine, nepoznati su počinitelji oštetili 12 nadgrobnih spomenika na Židovskom groblju u Osijeku. Čelnik Židovske zajednice u Osijeku pripisao je ovaj čin nestaluku mladih prijestupnika. Premjerka Jadranka Kosor osudila je čin i zatražila hitnu istragu, koja je nastavljena po završetku izvještajnog razdoblja.

Dana 24. rujna 2009. godine, Kardinal Josip Bozanić, poglavac Rimokatoličke crkve u Hrvatskoj, posjetio je Jasenovac, mjesto najvećeg koncentracijskog logora u zemlji tijekom Drugog svjetskog rata, u kojem su ubijene tisuće Srba, Roma i Židova. Kao najviši crkveni dužnosnik koji je posjetio ovo mjesto, Bozanić je priznao da su pojedini pripadnici crkve sudjelovali u zločinima u Jasenovcu; međutim, zanijekao je uključenost crkve kao organizacije. Dok neki doživljavaju ovaj posjet kao zakašnjelu gestu pomirenja, srpski i židovski čelnici kritizirali su Bozanića jer nije uputio izravnu ispriku žrtvama, a iskoristio je prigodu za izjednačavanje žrtava komunizma sa žrtvama Holokausta.

Dio IV. Politika Vlade SAD-a

Djelovanje Vlade Sjedinjenih Američkih Država, u okviru njezine opće politike promicanja ljudskih prava, ima za cilj poticanje hrvatske vlasti na poštivanje vjerskih sloboda u praksi. Tijekom izvještajnog razdoblja, dužnosnici Veleposlanstva Sjedinjenih Država održali su brojne sastanke na svim razinama s predstavnicima vjerskih i etničkih zajednica, kako bi raspravili pitanja vezana uz poštivanje ljudskih prava i vjerskih sloboda.